

Abstract. The necessity and organizational and economic preconditions for the development of the process of uniting agricultural producers into agricultural cooperatives with the purpose of organizing joint production, storage, processing, marketing of agricultural products, providing them with the basic means of production and service maintenance in Kazakhstan have been revealed. The analysis of the existing forms of agricultural cooperation, the factors constraining its development, the current mechanism of public support for agricultural cooperatives by types of activity is presented. Positive and negative directions of co-operation of small businesses have been determined. It was proposed to make changes in the activities of agricultural cooperatives: improve the system of their financial and lending support, improve information and consulting services and scientific support, strengthen and develop the system of training personnel for agricultural cooperation, and create an effective mechanism for economic relations between cooperating members.

Ключевые слова: сельскохозяйственный кооператив, государственная поддержка, законодательная база, производственный, обслуживающий кооперативы.

Key words: agricultural cooperative, public support, legislative basis, production, servicing cooperatives.

Атап өткен жөн, республикадағы ауыл шаруашылығына үлкен шығын, өндірістік байланыс арасы мен ауыл шаруашылығы және қайта өңдеу саласы, азық пен агрожүйені жүзеге асыруда болды. Ауыл

Мақалада ауыл шаруашылық кооперативтерін мемлекеттік қолдау, құру және қызмет етуі бойынша нормативтік-құқықтық актілері (ҚР «Ауыл шаруашылық кооперативтері туралы» Заңы, ҚР Ауыл шаруашылық министрлігі бекіткен шығындарды жабу бойынша мемлекеттік субсидия және ауыл шаруашылық техникаларын лизингтеу Ережелері), ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы қолданған. Сонымен қатар, Жамбыл облысының ауыл шаруашылығы саласында талдау жасалып, шағын шаруа қожалықтардың жалпы ауыл шаруашылығы өнім өндірісіндегі үлесі жоғары болуы анықталып, ауыл шаруашылық кооперативтерін дамыту негізделді.

Ауыл шаруашылық кооперативтерінің негізгі артықшылықтары мен қызмет етуі бойынша ерекшеліктері анықталды. Жамбыл облысында ғылыми-зерттеу институтының қызметкерлері атқарған жұмыстарға шолу жасалды, ауыл шаруашылық кооперативтерді мемлекеттік қолдаудың құралдары туралы, олардың тиімділігі туралы баяндалды. Жамбыл облысында шағын шаруашылық жүргізу формаларының кооперативке біріктіру бойынша дайындалған құру механизмі көрсетіліп, шағын шаруашылық жүргізу формаларының әр түрлі ауыл шаруашылық кооперативіне бірігуі ғылыми негізделіп, әр үлгі бойынша оңтайлы параметрлері есептелген.

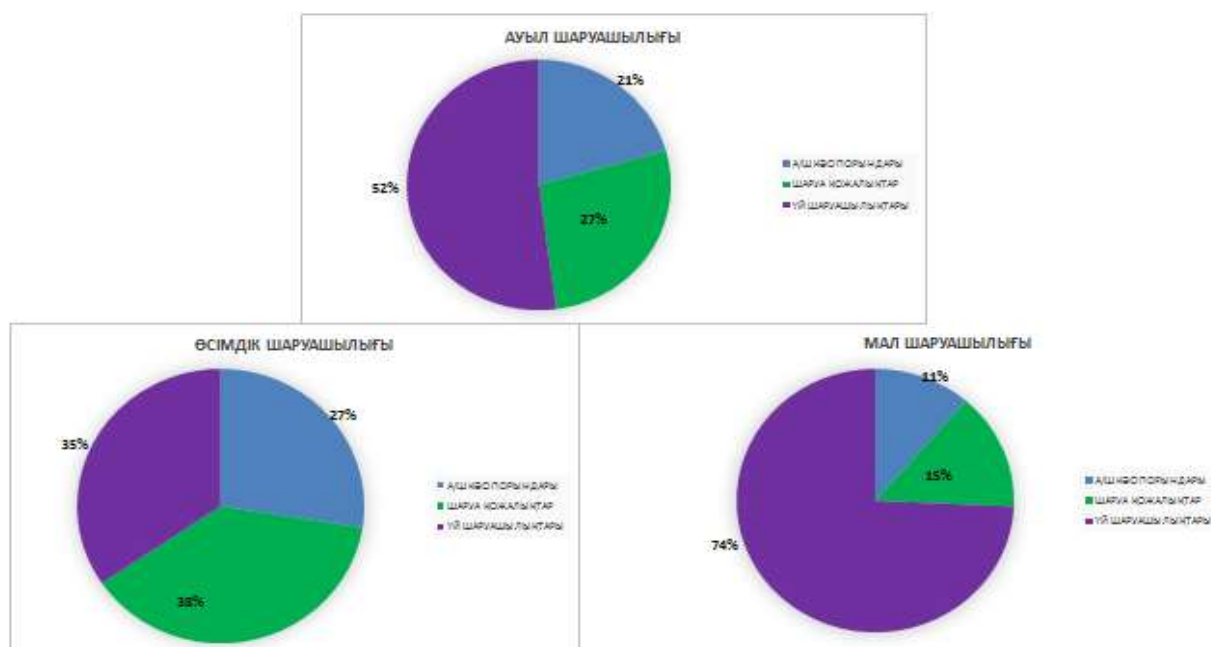
Зерттеу процесінде әр түрлі әдістер қолданылды: экономикалық анализде, ҚР-дағы ауыл шаруашылық кооперативтерінің даму қарқынын зерттегенде - экономика-статикалық, кооперациялау процесінің негативтік және позитивтік қарқынын анықтағанда абстракты-логикалық әдістер қолданылды.

Нәтижелер және оларды талқылау.

Қазақстан Республикасы АӨК-де өзекті проблемалық мәселелердің бірі болып өндірістің майда тауарлы сипаты саналады, ол ауыл шаруашылығының жалпы

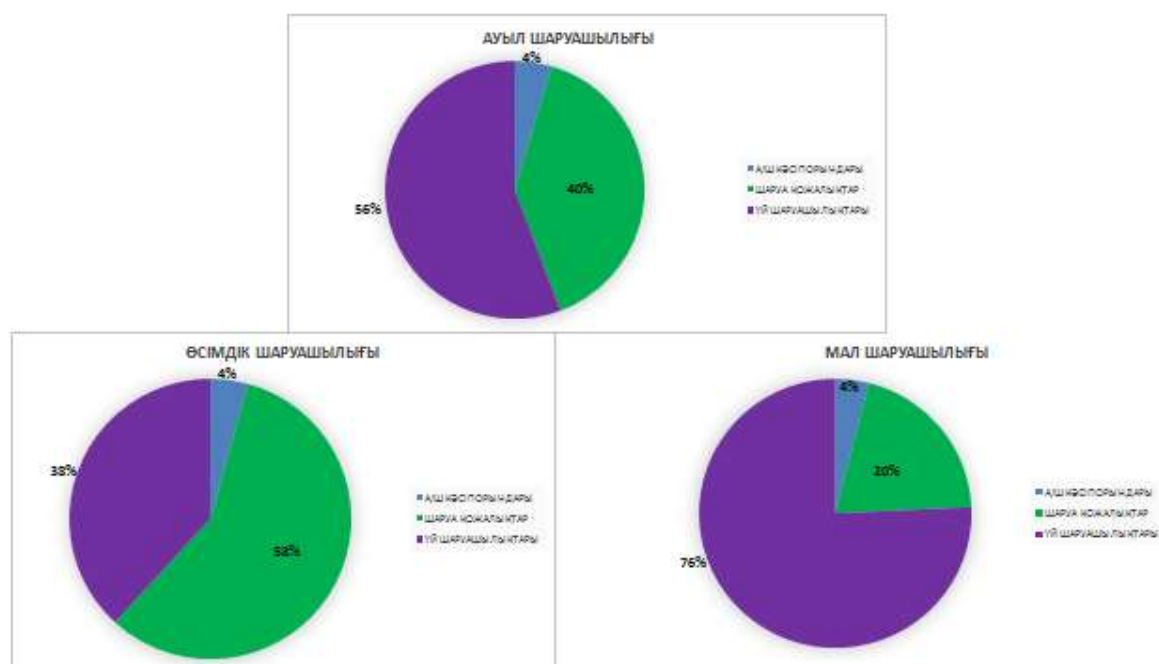
өнімінде шаруашылық жүргізудің шағын формаларының үлесі жоғары болуымен (1-сурет), атап айтқанда Жамбыл облысында (2-сурет), ауыл шаруашылық құрылымдарының жалпы санының, олардың жер үлестерінің төмен үрдістерімен түсіндіріледі (3-сурет). Шағын шаруашылық жүргізу формаларының прогрессивті технологиялар мен егін айналымын сақтамауы жер ресурстарын тиімсіз қолдануға әкеледі.

Өндірілген өнімді қайта өңдеу кәсіпорындарына жеткізу, өткізу, сақтау проблемалары туындайды. Соның салдарынан өнімді өндірушіден тұтынушыға дейінгі аралықта шаруашылықтан арзан бағамен сатып алып, жоғары бағамен сататын, олардың пайдасына кенелетін көптеген делдалдардың пайда болуы туындайды. Тауар өндіруші мен қайта өңдеу кәсіпорындарының арасындағы экономикалық байланыстың нашарлығы ауыл шаруашылық өнімнің төмен қайта өңдеу үлесіне және АӨК қайта өңдеу кәсіпорындарының қуаттылығының төмендеуіне әкелді (4-сурет). Сонымен қатар ауыл шаруашылық тауар өндірушілерінің жеміс-көкөніс өнімінің өндірушіден тұтынушыға дейін айтарлықтай жоғалтуы байқалады (5-сурет).

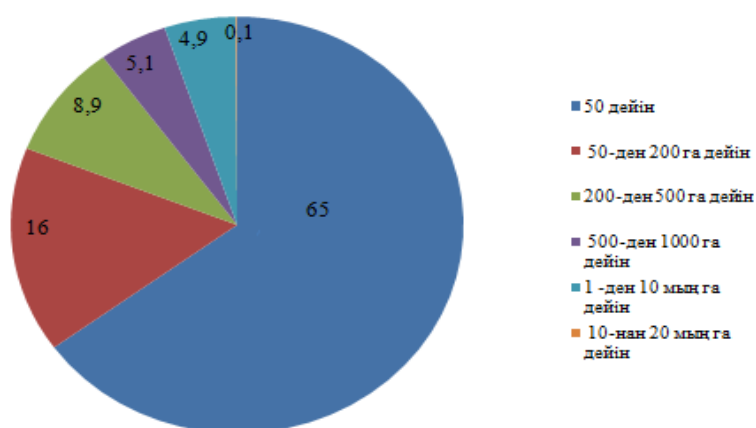

1-сурет – 2017 ж. ҚР-да шағын шаруа қожалықтардың жалпы ауыл шаруашылығы өнім өндірісіндегі үлесі, %

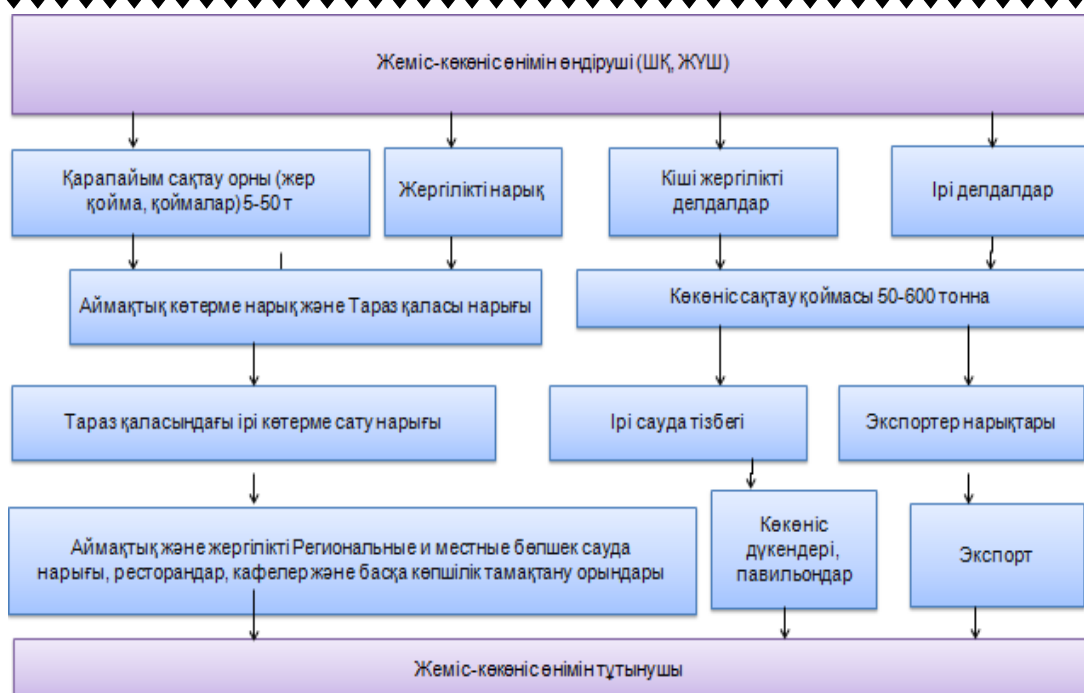
Развитие кооперации, рынок средств производства

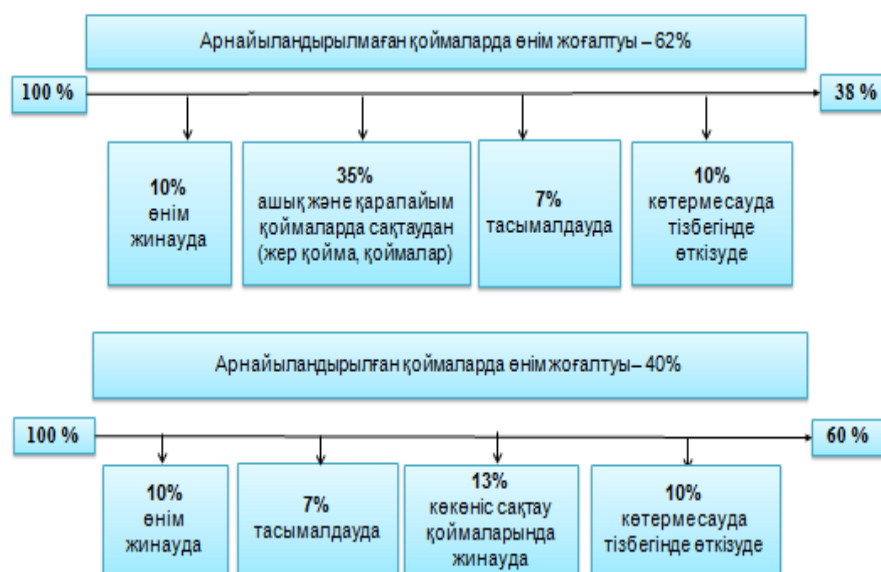
2-сурет – 2017 ж. Жамбыл облысында шағын шаруа қожалықтардың жалпы ауыл шаруашылығы өнім өндірісіндегі үлесі, %

3-сурет – ҚР-да шағын шаруа қожалықтардың жалпы ауыл шаруашылығы жер көлеміндегі үлесі, %

4-сурет – Жеміс-көкөніс өнімін өндірушіден тұтынушыға дейін жеткізу тізбегі

5-сурет – Жеміс-көкөніс өнімінің өндірушіден тұтынушыға дейін жоғалтуы

Көптеген шағын қожалықтар үшін субсидиялау, жеңілдетілген несиелендіру мемлекеттік қолдау шараларына қолы жетпейді, себебі олар қойылатын талаптарға сәйкес емес (егілген өнім көлемі, мал санының көлемі және т.б. бойынша) кепілдік мүліктері де жоқ және т.б. Шағын және орта кәсіпкерліктері субъектілерінің табыс деңгейі төмен, сондықтан ауылдағы бизнесті дамытуға алғашқы капитал мен қамтамасыз ете алмайды.

АӨК-дегі осы проблемалар шаруашылық жүргізудің шағын формаларын, олардың мүдделерін қорғау, өндірісті бірлесе ұйымдастыру, өндірілген өнімді өткізу, оны алғашқы ұқсату, негізгі өндіріс құралдарымен қамтамасыз ету (ЖЖМ, тұқым, тыңайтқыш және т.б.), ауыл шаруашылық тауар өндірушілерге техникалық қызмет көрсету мақсатында ауыл шаруашылық кооперативтеріне біріктірудің қажет екенін негіздейді.

Жоғарыда көрсетілген қалыптасқан жағдайды талдай келе Жамбыл облысында және республикада ауыл шаруашылық кооперациясы дамуының ұйымдық-экономикалық негіздемесі анықталды:

– шағын шаруашылық жүргізу формаларының мәселелерін (ЖЖМ, тұқым, тыңайтқыш және т.б. сатып алуға қаржының тапшылығы, мемлекеттік қолдаудың жетіспеушілігі және т.б.) шешу қажеттілігі;

– өндірушілермен, шикізатты қайта өңдеушілермен, жеткізушілер мен сауда жүйесі және делдалдармен экономикалық қарым-қатынастың жетілмеуі;

– өнім өндірудің көлемін алға тартпайтын, салған шығынды жаппайтын төмен сатып алу бағасы;

– импортқа қарағанда ауыл шаруашылық шикізатының бәсекеге қабілетсіз төмен сапасы;

– ауыл шаруашылық өнімін жеткізу, сақтау, алғашқы және терең қайта өңдеу мен сатып алудың дамымағандығы.

Ауыл шаруашылық кооперативтерін дамытудың басымдылығы соңғы жылдары қабылданған бағдарламалық құжаттармен анықталады (Агробизнес-2020, Стратегия-

2050 және т.б.). Президенттің Қазақстан халқына 2014 жылдың 17-қаңтарындағы Жолдауында мемлекет басшысы Н.Назарбаев «ауыл шаруашылығындағы бизнесті дамытуға, фермерлікті кооперациялау процесіне кедергі келтіретін барлық барьерлерді жою керек екенін» атап көрсетті [1]. 2016 ж. 1 қаңтарынан бастап ҚР-ның жаңа бірыңғай Заңы – «Ауыл шаруашылық кооперативтері туралы» [2] іске қосылды (ҚР Мәжіліс Парламенті 2015 ж. 29-қазанында қабылданған).

Осы Заңға байланысты қолданыстағы келесідей ҚР-ның Заңдары пайдаланудан тоқтатылады: «ҚР ауылдық тұтыну кооперациясы туралы» [3] (1999 ж. 21 шілде), «Ауыл шаруашылық серіктестіктер және олардың ассоциациялары (одақтары) туралы» [4] (2000 ж. 25 желтоқсан), «Су пайдаланушылардың ауылдық тұтыну кооперативтері туралы» [5] (2003 ж. 8-сәуір). Ауыл шаруашылық кооперациясының осы түрлері (АШК, СПАТК) тиісінше заңдарына сәйкес жою процедурасынан (реттемелеу) немесе қайта тіркеуден өтуге міндетті (6-сурет).

6-сурет – Ауыл шаруашылық кооперациясына байланысты ҚР Заңдары

«Ауыл шаруашылық кооперативтері туралы» ҚР Заңындағы негізгі жаңа ережелерге бұрынғы қолданыстағы заңдардан айырмашылығына мыналар жатады:

– ауыл шаруашылық кооперациясының негізгі формалары «ауылшаруашылық кооперативтері» деген заңды тұлғалар дербес тобына біріктірілген және бірыңғай түсінік берілген. Олардың шаруашылық жүр-

гізудің басқа формаларынан айырмашылығы бар, атап айтқанда – өндірісті ұйымдастырудың ерекше формасымен, оның мүшелерінің, мүлктік жарналарын өз еріктерімен біріктіру жолымен олардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға және ауыл шаруашылық тауар өндірушілердің өздерінің пайдасын қамтамасыз етуге бағытталған;

– ҚР Азаматтық кодексіне [6] ауыл шаруашылық кооперативтері коммерциялық ұйым ретінде бекітіліп, осыған байланысты таза табыс кооператив мүшелері арасында, олардың өндірістік және шаруашылық қызметте қатынасу үлесіне сәйкес (пропорциональды түрде) бөлуге құқық мүмкіндігі бар деген қосымша енгізу.

– ауыл шаруашылық кооперативтеріне арнайы салық режимі енгізіліп, бірнеше салық түріне (кооперативтік табыс салығы, ҚҚС, көлік салығы, жер салығы және мүлік салығы) 70 пайыз жеңілдік қарастырылды, ауыл шаруашылық кооперативтерінің қызмет ету саласы кеңейтілді, АСР қолдануға шектеулер алынып тасталды, ауыл шаруашылық кооперативінің мүшелері құрамы кеңейтілді [7];

– ауыл шаруашылық кооперативтерін құруда мемлекеттің рөлі анықталды және жергілікті басқару органдарының ауыл шаруашылық кооперативтерін құруды ынталандыру, ақпараттық-консультативтік, методологиялық көмек көрсету, кадр даярлау, ғылыми зерттеулер жүргізу, кооператив мүшелеріне сауда орындарымен көмек көрсету құзыреттері бекітілді.

Ауыл шаруашылығы кооперативтерінің құрылуы мен қызметінің негізгі мақсаттары:

– кооператив мүшелерінің әлеуметтік-экономикалық және басқа да қажеттіліктерін қанағаттандыру және олардың мүдделерін қорғау;

– кооператив мүшелерінің кірістерін арттыру;

– ауыл шаруашылығы өнімін, акваөсіру (балық өсіру шаруашылығы) өнімін өндіру, қайта өңдеу, өткізу, сақтау, өндіріс құралдарымен және материалдық-техникалық ресурстармен жабдықтау салаларында бәсекелестік ортаны құру;

– инфрақұрылымды дамыту және ауыл шаруашылығы өнімін, акваөсіру (балық өсіру шаруашылығы) өнімін өндірушіден тұтынушыға тікелей беруді қамтамасыз ету;

– кооператив мүшелерінің қажетті ресурстарды тиімді шарттар бойынша сатып алуына жәрдемдесу және өздерінің өндірістік және өзге де шаруашылық қызметін қаржыландыруға қол жеткізе алу болып табылады.

Ауыл шаруашылығы кооперативтерінің құрылуы мен қызметінің негізгі қағидаттары:

– ауыл шаруашылығы кооперативіне кірудің және одан шығудың еріктілігі, Заңның және ауыл шаруашылығы кооперативі жарғысының талаптарына сәйкес келетін кез келген тұлғалардың кіру мүмкіндігі;

– кооперативтің қауымдасқан мүшелерін қоспағанда, кооператив мүшелерінің тең құқықтылығына негізделген басқарудың демократиялылығы: мүлік (пай) жарналарының мөлшері мен санына қарамастан бір мүше – бір дауыс;

– ауыл шаруашылығы кооперативін басқару органдарының сайланбалылығы және оның мүшелерінің жалпы жиналысына есеп беріп отыруы;

– ауыл шаруашылығы кооперативтерінің дербестігі және қызметінің тәуелсіздігі;

– ауыл шаруашылығы кооперативінің өз мүшелеріне тауарларды (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) өзіндік құны бойынша сатуы;

– өзара көмек және кооператив мүшелері үшін экономикалық пайданы қамтамасыз ету;

– ауыл шаруашылығы кооперативінің, ауыл шаруашылығы кооперативтері қауымдастығының (одағының) қызметі туралы ақпаратқа олардың барлық мүшелерінің қолжетімділігі болып табылады.

Шағын шаруашылық жүргізу формаларының ауыл шаруашылық кооперативтеріне бірігуінің артықшылықтары келесідей болып табылады:

– кооператив мүшелері ауыл шаруашылық өткізу, қайта өңдеу және т.б. қызмет көрсету кооперативіне кіргенде өздерінің заңды және экономикалық тәуелсіздігін сақтайды, яғни өз жерінің, өндірген өнімінің және ауыл шаруашылық техникасының иесі болып қала береді;

– ауыл шаруашылық тауар өндірушілерінің өндірген өнімінің өткізілуіне деген кепілділік (делдалсыз қайта өңдеу кәсіпорындарына немесе тікелей нарыққа);

– шаруа қожалықтарының тасымалдау, қайта өңдеуге дейін шикізатты жеткізу немесе дайын өнімді нарыққа шығару бойынша шығындардың азаюы;

– шаруашылықтардың механикаландандырылған қызметтерге ішкі шаруашылық тарифтердің болуына байланысты шығындарын азайту;

– ұйымдық-экономикалық шешімдер қабылдауда жалпы жиналыста дауыс беру құқығының болуы, кооператив мүшелерінің мүддесінің қорғалуы;

– кооператив қызметкерлерінен тегін ақпараттық-консультативтік көмек алу;

– шағын шаруашылық жүргізу формаларына мемлекеттік қолдаудың қолжетімділігі;

– тұрақты жұмыспен қамтылу (тұрақты және қосымша жұмыспен).

«Қазақ АӨК экономикасы және ауылдық аумақтарды дамыту ҒЗИ» ЖШС жұмыс тобымен «Жамбыл облысындағы шаруашылық жүргізудің шағын формаларын ауыл шаруашылық кооперативтеріне біріктіру бойынша пилоттық жобаларды іске асыру және ғылыми сүйемелдеу» қызметін мемлекеттік сатып алулар бойынша 2016-2017 жылдардағы «Жамбыл облысы әкімшілігінің ауыл шаруашылығы басқармасы» МКМ-мен келісімшарт Жобасы аясында Жамбыл облысы аудандарында келесідей жұмыстар атқарылды:

– шаруашылық жүргізудің шағын формалары арасында кооператив құрудың артықшылықтары туралы, ҚР жаңа «Ауыл шаруашылық кооперативтері туралы» Заңының және ҚР «Ауыл шаруашылық кооперативтеріне байланысты кейбір заңдылық актілерге өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» 29.10.2015 Заңының негізгі ережелері туралы, ауыл шаруашылық кооперативтеріне және кооператив мүшелеріне арналған мемлекеттік қолдаулар туралы (арнайы салық режимі, өнімді қайта өңдеу технологиялық құралдарына ауыл шаруашылық техникасына инвестициялық субсидия беру туралы және т.б.), ҚР «Жер кодексіне өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» 02.11.2015 Заңының жер реформалары, сонымен қатар Шу, Қордай, Байзақ, Жуалы, Мерке, Рысқұлов, Жамбыл аудандарының ауылдық округтерінде жер мәселелері туралы түсіндіру жұмыстары жүргізілді;

– ауыл шаруашылық өндірістік кооперативінің қатынасушылары анықталды, өсімдік және мал шаруашылықтары салаларында жерді, ауыл шаруашылық техникасын, кооператив объектілерін (көкөніс сақтау қоймасы, мал бордақылау кешенін, сүт қабылдау пунктін, сүтті қайта өңдеу мини цехын, мал сою алаңын) бірлесіп қолдану және негізгі құралдармен қамтамасыз ету (тұқым, тыңайтқыш, ЖЖМ және т.б.) бойынша ауыл шаруашылық тауар өндірушілердің пилоттық 80-ге тарта ауыл шаруашылық кооперативке бірігу жобалары ғылыми негізделді;

– құрылған пилоттық жобаларға ғылыми-негізделген ауыл шаруашылық кооперативтерінің оптималды параметрлері берілді, оның ішіне, әр кооператив мүшесінің егін алқабын орналастыру картасы және құрамы; мал басының және жердің кадастрлік құнының үлес салмағы, мал айналымы, өнім бірлігіне және 1 бас малға кететін өндірістік шығындар есебі, 1 га ауыл шаруашылық дақылының өндірістік

шығындары, шаруашылық бойынша және кооперативке біріккеннен кейінгі дақыл бойынша экономикалық тиімділігі, несиеге немесе лизингқа алынатын техниканың әр мүшенің үлес салмағына байланысты сомасын қайтару механизмі және ауыл шаруашылық өндірістік кооперативі мүшелерінің арасында таза пайданы бөлу механизмі есептелді;

– құрылтай құжаттары дайындалды (кооператив мүшелерінің құқықтық және экономикалық қарым-қатынасын белгілейтін Жарғы, құрылтай келісім-шарты және т.б.) және көрсетілген пилоттық жобаларды әділет басқармасынан мемлекеттік тіркеуден өткізу жұмысы жасалды.

Жүргізілген жұмыстың нәтижесі ретінде 2016-2017 жылдары Жамбыл облысында әр түрлі бағытта (ауыл шаруашылық өнімін өндіру бойынша, мал бордақылау және сою бойынша, сүтті бастапқы өңдеу бойынша, ауыл шаруашылық тауар өндірушілерін негізгі құралдармен қамтамасыз ету және сервистік қызмет көрсету бойынша және т.б.) 80 ауыл шаруашылық кооперативтері құрылды.

Жамбыл облысында барлығы 181 ауыл шаруашылық кооперативтері құрылған, оның ішінде 55 ауыл шаруашылық кооперативі жеке үй шаруашылықтарының бірігуі арқылы құрылса, қалған 126 ауыл шаруашылық кооперативі шаруа қожалықтарының бірігуі арқылы қызмет етуде. Бүгінгі күні Жамбыл облысы бойынша жеке үй шаруашылықтарының бірігуі арқылы құрылған 55 ауыл шаруашылығы кооперативтері жұмыс істеуде, оған 1148 мүше тіркелген. 2017 жылы 50,5 млн теңгенің өнімі өндіріліп, 154,9 млн теңгенің қызметі көрсетілді. Оның ішінде 48 ауыл шаруашылығы кооперативі 2017 жылы құрылған. 11 кооператив 805,8 млн теңгеге 2867 МІҚ аналық бас, 9 кооператив 902,9 млн теңгеге бордақылау алаңына 4439 бас МІҚ малын сатып алды. Алдағы уақытта жұмыс істеп тұрған кооперативтердің жұмысын ұйымдастыру және жүктемелігін қамтамасыз ету үшін (өндіріс көлемін ұлғайту) әрбір ауыл шаруашылығы кооперативі бойынша нақты іс-шаралар жоспары дайындалуда.

Тұжырымдар. 2018 жылы аталған бағдарламаны жүзеге асыру мақсатында республикалық бюджеттен 2,1 млрд қарастырылып, оның 1,2 млрд теңге «Ауыл шаруашылығын қаржылай қолдау қоры» АҚ арқылы 254 өтінім иесін несиенен қамтамасыз етуге және 844,4 млн теңге «Аграрлық несие кооперациясы» АҚ

арқылы игеріледі деп жоспарлануда. «Аграрлық несие кооперациясы» АҚ-на бөлінетін 844,4 млн теңгенің 50 млн теңгесін «Шу» Микро қаржы ұйымы», 200 млн теңгесін «Атамекен Тараз» микро қаржы ұйымы және қалған 594 млн теңгесін кредиттік серіктестіктер арқылы игеру жоспарлануда [8].

Жамбыл облысы және республика деңгейінде ауыл шаруашылық кооперативтерін ұйымдастыру ауылдағы шағын және орта кәсіпкерліктің дамуына, ауыл шаруашылық тауарларының бастапқы өңдеу деңгейінің жоғарылауына және ауыл шаруашылық тауар өндірушілерге сервистік қызмет сапасының артуына жаңа қарқын беруде.

Сүттің әр литрына және бордақыланған ірі қара малдың әр басына беріліп отырған субсидия, малды сатып алуға беріліп отырған жеңілдетілген пайыздық мөлшерлемемен несие, сонымен қатар осы ауыл шаруашылық кооперативтерге мал сою алаңына, сүт танкеріне, көкөніс сақтау қоймасына берілген инвестициялық субсидия сияқты мемлекеттік қолдау ауылдағы халықты жұмыспен қамтып, бірігіп еңбек етуге жол ашып отыр. Жоғарыдағы көрсеткіштерді талдай келе ауыл шаруашылық кооперативтерінің қызмет ету тиімді, әрі перспективті екенін негіздейді.

Әдебиеттер тізімі

1 Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 11 қараша 2014 ж. [Электрондық ресурс]. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты.-2014.-URL: <http://www.akorda.kz/ru/addresses/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-11-noyabrya-2014-g> (қолдану мерзімі: 03.05.2018).

2 Қазақстан Республикасының «Ауыл шаруашылық кооперативтері туралы» Заңы 29.10.2015ж. № 372-VЗ (ред. 23.11.2016) [Электрондық ресурс]. ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігінің ресми сайты.- 2016.- URL: <http://www.mgov.kz/document/5769> (қолдану мерзімі: 03.05.2018).

3 Қазақстан Республикасының «ҚР селолық тұтыну кооперациясы туралы» Заңы 21.07.1999 ж. № 450-І [Электрондық ресурс]. -1999. - URL: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=51014010#pos=0;0 (қолдану мерзімі: 22.05.2018)

4 Қазақстан Республикасының «Ауыл шаруашылық серіктестіктер және олардың ассоциациялары (одақтары) туралы» Заңы 25.12.2000 ж. № 133-ІІ. Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпа-

раттық-құқықтық жүйесі [Электрондық ресурс].-2000.-URL:http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z000000133_ (қолдану мерзімі: 22.05.2018)

5 Қазақстан Республикасының «Су пайдаланушылардың ауылдық тұтыну кооперативтері туралы» Заңы 08.04.2003ж. № 372-V. Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі [Электрондық ресурс]. -2003. - URL: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z030000404_ (қолдану мерзімі: 28.05.2018).

6 Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі 24.12.1994. № 269-XIII. Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі [Электрондық ресурс].-1994.-URL:<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000> (қолдану мерзімі: 28.05.2018).

7 Қазақстан Республикасының Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі) 25.12.2017 ж. № 121-VI. Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі [Электрондық ресурс]. -2017.- URL: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K080000099_ (қолдану мерзімі: 28.05.2018)

8 Жамбыл облысының деректері [Электрондық ресурс] Жамбыл облысы әкімінің ресми сайты. – 2018.- URL: <http://www.zhambyl.gov.kz/> (қолдану мерзімі: 11.05.2018).

Әдебиеттер тізімі

1 Қазақстан Respublikasy Prezidenti N.Ә.Nazarbaevtyң Қазақстан halқыna Zholdaуy. 11 қarasha 2014 zh. [Jelektrondық resurs]. Қазақстан Respublikasy Prezidentiniң resmi sajty.- 2014.- URL: <http://www.akorda.kz/ru/addresses/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-11-noyabrya-2014-g> (қoldanu merzimi: 03.05.2018).

2 Қазақстан Respublikasynың «Auыл sharuashylyқ kooperativteri turaly» Заңу 29.10.2015zh. № 372-VZ (red. 23.11.2016) [Jelektrondық resurs]. ҚR Auыл sharuashylyғу ministriginiң resmi sajty.- 2016.- URL: <http://www.mgov.kz/document/5769> (қoldanu merzimi: 03.05.2018).

3 Қазақстан Respublikasynың «ҚR selolyқ tytynu kooperacijasy turaly» Заңу 21.07.1999 zh. № 450-І [Jelektrondық resurs]. - 1999. - URL: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=51014010#pos=0;0 (қoldanu merzimi: 22.05.2018)

4 Қазақстан Respublikasynың «Auылsharuashylyқ seriktestikter zhәне olardyң associacijalary (odaqtary) turaly» Заңу 25.12.2000 zh. № 133-ІІ. Қазақстан Respublikasy normativtik құқықтық aktileriniң aқparattyқ-құқықтық zhyjesi [Jelektrondық resurs].-2000.- URL:http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z000000133_ (қoldanu merzimi: 22.05.2018)